

Julius Hůlek

ŘÍMSOLOGIE – NOVÁ VĚDA JAKO HUMOR

Římsologie je věda jako každá jiná – má svůj předmět, metodu a účel. Předmět římsologie se může týkat v podstatě čehokoli. Říkáme záměrně účel římsologie, nikoli její cíl, protože ten je v nedohlednu. Zbývá metoda a v té spočívá smysl římsologie. Toto konstatování není žádnou abstraktní slovní konstrukcí, ale sumarizací více než dvacetiletého výzkumu. Jeho zdrojem a zároveň výsledkem je dlouhá řada římsologických kongresů, konferencí, seminářů a dalších akcí. Počet příspěvků, které na nich byly doposud předneseny, už značně přesáhl stovku.

Dosavadní existenci římsologie potvrzuje, že pro její existenci je nejpodstatnější humor, a právě proto se římsologií můžeme a máme zabývat. Jak je to však doopravdy s humorem v římsologii, jak je to s římsologickým humorem nebo dokonce s římsologií jako humorem?

Humor, označený jako římsologický, je více intelektuální (-ský) než lidový, i když jedno vůbec nevyklučuje druhé. Římsologický humor čerpá mj. z principů i z produktů lidského vědění a kultury obecně v nejširším měřítku a zároveň je poznamenává. Jedním z jeho podstatných zdrojů je specifikum sémantické stránky jazyka, stejně jako specifická metoda pozorování nebo objevování tohoto specifika. V římsologickém humoru je přítomen typický český humor, opět intelektuální (-ský) i lidový, jakož i takový, jenž souvisí se světoznámým dobrým vojákem Švejkem. Římsologický hu-

mor si konečně dobře rozumí s tzv. anglickým literárním humorem.

To všechno jsou důležité, poměrně dobře viditelné, zjevné a celkem evidentní znaky, charakteristické pro pojem římsologie jako humoru. Abychom však mohli pochopit znaky, které jsou méně vidět, jsou hlubší a tedy podstatnější, musíme se vydat dvacet i více let zpátky do minulosti. Jsme na počátku tzv. normalizačního období na počátku sedmdesátých let, v prostředí studentů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, resp. jejich kolegů z jiných fakult či vysokých škol a dalších přátel. Nejde o sféru striktně studijní, ale i odpočinkovou, zejména o prostředí kolejí, v nichž studenti bydleli, a hostinců, kde se scházeli a mj. také diskutovali. Právě zde je třeba zdůraznit, že římsologii lze chápat i jako segment pivní kultury v tom nejlepší slova smyslu. Nebýt hospody – a navíc hospody s pivem –, nedospěli bychom nikdy k osudovému „rozpoznání“ fenoménu nazvaného římsologie.

Ve zmíněné době a prostředí totiž vznikla Protialkoholní společnost doktora Řimsy, od samého počátku chápaná jako vědecké společenství. Stalo se tak 8. srpna 1972 v Hradci Králové, jenž je regionálním centrem východních Čech. Toto datum je tudíž počátkem římsologie jako tzv. rozpoznané vědy. Ale jak k tomu vůbec došlo?

Zmínku si zaslouží též jisté „preřímsologické“ přepoklady, které se staly příčinou vzniku římsologie a její trvalou součástí. Jednou z nich je tvorba Josefa Váchala (1884-1969), osamělého, všestranného umělce (zejména malíře, grafika, spisovatele) a filosofa. Váchal si své knihy doslova „vyráběl“ sám, většinou bez předchozího rukopisu včetně výzdoby a vazby, tj. jako komplexní umělecká díla. Tvořil v blízkosti avantgardních směrů, které v mnohém přesáhl. K tomu nejlepšímu, co umělec vytvořil, patří jeho Krvavý román, který vydal roku 1924 jako kuriozitu v počtu 17 výtisků. Roku 1970 Váchalův román vyšel v podobě normální knihy jako faksimile a díky tomu jsme ho mohli rozpoznat. Pod zdánlivou fantasmagoričností tohoto díla je možné objevovat a dešifrovat početné reálné skutečnosti a významy. Především však je jeho fundamentálním rozměrem specifický humor.

Byla to náhoda, která nám onoho památného data 8. srpna 1972 pomohla identifikovat jednu z postav Váchalova Krvavého románu,

doktora Řimsu, coby skutečného doktora Jana Šimsu (1865–1945), přitom vášnivého a ve své době známého bojovníka proti alkoholismu. Prvek náhody se ostatně stal jednou z důležitých kategorií římsologie. Jméno románového doktora Řimsy se dostalo do názvu nově vzniklé protialkoholní společnosti a zasloužilo se o pojmenování nové vědní disciplíny.

Římsologie byla na světě a záhy rozvinula osobité pojetí „protialkoholismu“, které nevyklučuje metodu „alkoholem proti alkoholu“ a zároveň toleruje abstinentství a obdivuje bezděčnou poezii, tedy humor protialkoholních textů, zvláště staršího data. Výklad římsologického pojetí protialkoholismu je klíčem k pochopení římsologie jako vědy a humoru zároveň. V dnešním světě, plném toxických látek a zlovyků (toxikomanie) a stejně tak i tažení proti nim, je římsologický protialkoholismus přinejmenším zajímavým jevem. Římsologie už dávno upozornila na marnost protialkoholního boje a zároveň poskytla vzácný příklad tolerance nejen ve vztahu k alkoholismu, ale i vůči protialkoholismu a naopak. S naprosto ojedinelou obdobou takové tolerance jsem se setkal jen jednou. Nedávno jsem si na krabičce cigaret odněkud z bývalé Jugoslávie namísto obligátního „kouření škodí zdraví“ atp. přečetl „s cigaretou nejsi sám“.

Řekli jsme, že římsologie je tolerantní, což znamená, že přinejmenším není agresivní. Humor svou podstatou také není agresivní a naopak je schopen se proti agresivitě a blbosti s ní spojené účinně bránit, někdy dokonce nad nimi vítězí. O něco podobného se úspěšně pokusila římsologie. Jako intelektuální vědecký humor byla původně též obranou proti blbosti jakožto nedílné součásti totalitního komunistického státu. Z hlediska duchovního vítězství se to těm, kteří se římsologií zabývali, podařilo. Jako humor jim pomáhala žít v podmínkách zostřeného komunistického útlaku po roce 1968; je jasné, že je schopna pomoci i v postkomunistických podmínkách. Zásahu na této univerzální terapeutické funkci římsologie má její nedílná součást – humor.

Žádná definice římsologie není úplná a naše zkušenost nám říká, že podobný ideál je v podstatě nedosažitelný. Římsologie se dá prožívat a dá se o ní mluvit, aniž bychom ji definovali, nicméně už z toho lze pochopit, oč běží. Existence římsologie je permanentní a ne-

závisí na nás. My jsme jenom měli štěstí, že jsme ji rozpoznali a dovedli pojmenovat. Římsologie bude existovat, i když její pojmenování zmizí z používaného slovníku lidské řeči. Vzhledem k tomu, že jejím účelem je humor, můžeme s konečnou platností konstatovat, že římsologie je veselá věda.

Julius Hůlek
Národní knihovna ČR
Praha